Ingela Lundin Kvalem og
Lars Wichstrøm (red):
Ung i Norge. Psykososiale utfordringer.
Oslo: Cappelen, 2007.
ISBN: 978-02-26288-4
Bokanmeldelse v/Kim Larsen

Det har vært en økning i selvmordsatferd blant unge mennesker i stort sett hele Vest-Europa og USA frem til mot slutten av 1980-årene. Det er også denne økningen som ligger til grunn for at det ble utarbeidet nasjonale planer for selvmordsforebygging tidlig på 1990-tallet. Denne økningen i selvmordsatferd blant unge i grovt sett hele den vestlige kultursfære indikerer sosiokulturelle forklaringer: Er for eksempel rollen som ung blitt mer spenningspreget og vanskeligere i disse årene? Dette er blant de spørsmål som boken *Ung i Norge* forsøker å besvare.

Hensikten med boken er å presentere forskningsresultater fra *Ung i Norge*-undersøkelsene i lys av teori og empiri. Boken er rettet mot grunn- og videreutdanning på høyskolenivå som har ungdom og psykisk helse som tematikk, og ellers mot alle som arbeider med ungdom.

Ung i Norge-undersøkelsene ble foretatt i henholdsvis 1992 og 2002. Undersøkelsene ble utført på et stratifisert utvalg av 12 000 elever mellom 13 og 19 år og baserte seg på et omfattende spørreskjema som det tok ca. 2 timer å fylle ut. Svarprosenten var på misunnelsesverdige 97 % i 1992 og på 92, 3 % i 2002.

Del 1 omhandler ungdomstidens utfordringer, spesielt puberteten, og de forandringer i kognisjon, selvbylde, sosiale relasjoner og i seksualitet som da inntrer, og hvilke utviklingstendenser en kan se i Norge fra 1992 til 2002.

Del 2 omhandler internaliserende vansker: psykiske vansker som er "vendt innover" i form av angst, spiseproblemer, samt depresjon og suicidalitet. Det siste kapitlet i denne delen, kapittel 7: "Depresjon og suicidalitet" av Lars Wichstrøm, søker å kaste lys over vårt innlednings-spørsmål. Forfatteren påpeker at den lille økningen i andelen av henvisninger til BUP (barne- og ungdomspsykiatrien) for selvmordsfare i perioden må analyseres i lys av andre faktorer; for det første en generell økning i henvisninger til BUP

(50 % økning; fra 1,8 % i 1992 til 2,7 % i 2001), for det andre at barne- og ungdomsbefolkningen økte (25 % økning), og for det tredje at antall stillinger i BUP økte med hele 75 % i perioden:

"Økningen behøver således ikke å ha noe å gjøre med at antallet selvmordsforsøk har økt. Den kan derimot skyldes at tilgjengeligheten for behandling har økt, i og med at de færreste som forsøker å ta livet av seg kommer i kontakt med helsevesenet (Rossow & Wichstrøm, 1997). Imidlertid kan jo begge forklaringer være sanne samtidig, nemlig at det har vært en økning i selvmordsforsøk og en økning i antallet fagpersoner som kan ta seg av dette" (s. 107–108). Forfatteren gjennomgår tolkninger av data i lys av alders-, kohorte- og periodeeffekter, og beskriver hvilke risiko- og beskyttelsesfaktorer for selvmordsforsøk som har endret seg i 10-årsperioden mellom de to undersøkelsene:

"Fra 1992 til 2002 har det vært en økning i følgende risikofaktorer:

- Andel med foreldre som ikke bor sammen (4 %)
- Andel som har røykt hasj (8 %)
- Tilfredshet med kroppen har minket hos jenter
- Opplevd ensomhet
- Antall ganger beruset siste år (3 ganger oftere)
- BMI (fra 20,5 til 21,2)

Samtidig har det vært en økning i følgende beskyttelsesfaktorer:

- Generelt selvbylde (kun gutter)
- Opplevd skolekompetanse
- Grad av intimitet i vennskap
- Opplevd omsorg fra foreldre" (s. 110)

Det vil imidlertid også være slik at en risikofaktors betydning endrer seg i lys av hvor vanlig forekommende den er, f. eks. vil betydningen av skilsmisse blant foreldrene være langt mindre nå enn på 1950-tallet. Dette vil kunne skje på flere måter. For det første på grunn av at stigmatiseringen blir mindre når fenomenet normaliseres. For det andre på grunn av at seleksjonen blir forskjellig som følge av en økende utbredelse av skilsmisser. Som forfatteren skriver: "Når 3,5 % skiller seg, så vil det være andre foreldre som skiller seg enn når 35 % skiller seg" (s. 110).

Hva så med vårt innlednings-spørsmål; hvilke faktorer kan undersøkelsen her

avdekke og er dette risikofaktorer det er mulig å påvirke?: "Resultatene fra *Ung i Norge*-undersøkelsene peker ut to områder som står bak økningen i depresjon og selvmordsforsøk, nemlig økningen i vekt/misfornøydhed med utseende og økningen i rusbruk, særlig alkohol. Begge er områder som det er mulig å gjøre noe med, også ved politiske og forebyggende tiltak" (s. 111).

Del 3 tar for seg eksternaliserende vansker; psykiske vansker som er "vendt utover" i konfrontasjon med den sosiale kontekst og med samfunnet, som for eksempel atferdsproblemer og narkotika-bruk. Denne delen avsluttes med et kapittel om "Ungdom, foreldre og rusmiddelbruk" (kap. 11).

Ung i Norge-undersøkelsene inneholder ungdoms egen beskrivelse av sin situasjon og deres oppfatning av faktorer i sine omgivelser. Undersøkelsene gir således rikholdig informasjon om "ungdommen nå til dags" og hvordan de oppfatter sin situasjon. Det at undersøkelsene er foretatt med 10 års mellomrom, gir grunnlag for å si noe om utviklingslinjer og tendenser. Boken inneholder analyser av både internaliserende og eksternaliserende vansker og deres forekomst og utvikling blant ungdom i Norge. I tillegg til de substansielle funn boken presenterer, viser den også viktigheten av at leseren forholder seg metodekritisk i fortolkningen av funn fra epidemiologiske undersøkelser. Et vanlig metodologisk problem her er ofte knyttet til å fortolke kausalretningen som ligger til grunn for de fremkomne funn i en undersøkelse som kun beskriver situasjonen på et gitt tidspunkt. *Ung i Norge* har en sympatisk bredspektret analysetilnærming i spennet fra biologi til kultur, og viser også de samfunnsmessige konsekvenser som kan være følgene av å anlegge et spesielt perspektiv på et gitt saksforhold. Boken gir en elementær og bredspektret innføring i sitt tema. Den oppfyller sin intensjon som en grunnleggende lærebok i utdanningen på høyskolenivå godt.

Kim Larsen er psykologspesialist og spesialrådgiver ved Fagteam selvmordsforebygging – Regionalt ressursenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging i Helse Øst.